

Tankar om likpredikningar

Lundbeck, OI.

73 Na Br.

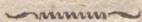
Tänkar om Likpredikningar,

Teol.
Stenik
Allin
(B)

af

O. L. Lundbeck,

Capell-Predikant.

Pröfwer all ting och behåller
det godt är. 1 Theß. 5; 21.

Götheborg,

tryckt hos Samuel Norberg, 1831.

Samuel
Norberg

Tanfar om Likpredikningar.

Förslag till Ryrko-Lag och Ordning för Swenska Församlingen, Stockholm 1828, innehåller pag. 22, att "om tal begäres wid grafwen, eller öfwer dem, som till mogen ålder kommit, likpredikan med personalier, må sådant ske, dock utan widlöftighet, efter hvars och ens lefwerne, icke till fåfångt och oförtjent beröm för de aflidne, utan till de efterlefswandes uppbyggelse." — Man ser här, att Herrar Committerade varit ledde af samma anda, som våre äldre Ryrko-Lagstiftare; men som meningarne i detta ämne ändå äro delade, vill Författaren till dessa blad öfwer detsamma oför-gripligen yttra sina tanfar.

1.) "Likpredikningar," säger man, "böra afslutas, emedan de, såsom alltid afhandlande samma ämne, nödwändigt måste bli enformiga och tröt-tande, samt således af föga eller ingen nytta." — Förhållandet torde, wid närmare påseende, wara alldeles omvändt. Wiserligen är döden en gam-mal och wäl bekant gäst; men wid hwarje nytt besök wäcker han dock i någor måtto ny uppmärks-samhet. Ur uppmärksamheten wäckt hos åhörar-

A 2

ren,

ren, så är åfern beredd till sänning, och något redan dermed wunnit. Wid Likpredikningar är det äfwen Talaren medgifwit, att sjelf wälja sin Tert och det deraf beroende ämnet. Om en sådan frihet kan wara wädlig, må andre afgöra; men den förmån har den dock med sig, att Talaren kan utlösa sådana ämnen, hwaraf han känner sig mest lystad för egen del, och hwilka han tror i synnerhet kunna intressera hans åhörare. Afgjordt torde också wara, att hwarje menniskas, i synnerhet den något äldres lefnad är ett litet Drama för sig sjelft, der till och med den medelmåttige talaren finner något lärorikt. Han finner något godt, att framställa till efterföljd, och något ondt att warna för. Så wäl sjelfwa händelserna, som den flutliga utvecklingen innebära alltid något nytt eller eget; och då det lär medgifwas, att detta allt wäl icke bör med tydliga ord framställas i predikan, som wore den en lefwernebeskrifning, men ändå tjena Talaren som ledning wid wal af ämne och predikans utarbetning, är det skäligen säkert, att han, med detta widsträckt spelrum för sin uppfinning, lättare skall kunna undwika enformighet, än wid många andra tillfällen, der han är långt mera fringgårdad. — I öfrigt kan samma inwänning med mera skäl göras emot Skrifte-Tal; men skulle man dersöre med godt samwete kunna rösta för deras utdömande?

Widare inwänder man" att Likpredikningar böra affkaffas, emedan de endast bero af Sterbhusens ekonomiska besättning. Den rike Furken får

får en wacker Lifpredikan, då deremot den fattige, men dygdige medmenniskan åfwen efter döden måste wara wanlottad." — Denna inwänning tycks wara mer wälljudande, än wälgrundad. Riktig nog kan den wara, om man antager, att en Lifpredikan skall wara ett loftal öfwer den döde: antager man deremot, hwilket torde wara det rätta, att den bör utgöra en betraktelse öfwer dödligheten, med hämtade anledningar af den aflidnes särskildta lefnadsomständigheter; så kan det ungefär wara lika godt, om man predikar öfwer en dygdig eller lastfull människa. Man predikar ej för den döde, utan för de lefwande. Det må ej nekas, att Salaren härwid mången gång kan känna sig frestad, att bruka för ljusa färgor; men af sådana frestelser är han omgifwen under hela utöfningen af sitt embete (liksom hwarje annan människa ofta lär känna sig frestad, att wisa den rike mer afstning än den fattige), och de äro åtminstone icke swårare att besegra wid Lifpredikningar, än wid andra tillfällen. — Man besinne åfwen, att den förmögne icke alltid är en bos, och icke alltid den fattige ett dygdmönster. Förhållandet är rätt ofta omwändt, hwarigenom åfwen kollisionerna blifwa sårre. Skulle man nu icke tillika wåga tro och antaga, att Religionslärare i allmänhet äro mera beredwillige, då fråga är om att hålla Lifpredikningar öfwer dygdiga och afstningswärda medmenniskor; och att de i motsatta fall söka på lämpligt sätt undwika dem, utan att härwid just hafwa sin egennytta till ögonmärke? Om undantag härwid måste medgifwas och beklagas, tycks dock

den gamla regeln här vara på sitt rätta ställe, att "missbruket ej upphåfwer det rätta bruket."

Äf mindre wigt torde följande inwänningar vara, "att Likpredikningar upptaga tiden för den öfriga predikan, då sådan samma dag tillika skall hållas; att de, såsom en qwarleswa från Catholiska tiden, böra afflaffas o. s. w." — Kan en Likpredikan icke så inrättas, att hon kan tjena Församlingen till uppbyggelse, är redan detta nog för dess utdömande; kan hon återigen ernå detta mål, har hon ett godt skäl för sig. Är nu tiden så knapp, att icke Presten eller Församlingen kan förlånga dröjsmålet i Kyrkan den korta stund, en Likpredikan, utan att dock sakna nödig fullständighet, upptager, så frågas: wore det i sådan händelse ett fel, att redan i förwäg ha walt kortare psalmer, eller till och med något litet ha förkortat sin hufwudpredikan? "Intet stympwerk" ropar man; "Församlingen går ej i kyrkan, för att höra något sådant, utan för att höra grundlige och fullständigt utarbetade predikningar." — Ganska riktigt, och isynnerhet lämpligt för den, som åger ett rikare förråd af kunskaper, erfarenhet och öfriga egenskaper, som utmärka en god Zalare; men saknar han till större eller mindre del samma egenskaper, och tillika har ett teåget predikoarbete — twenne oftast förenade omständigheter — så tycks den föreslagna omwexlingen icke vara så förkastlig. "Sådana Zalare behöfwa ett widgadt fält, emedan de på hwarje ställe finna litet att förda."*

Jäke

*) Edmann.

Icke så lätt skall det vara för en sådan Talare att wäcka och bibehålla uppmärksamheten, då han ständigt skall afhandla ämnen, dem åhörarne tro- ligen många gånger, och wida bättre hört eller läst afhandlade: kan han deremot, måhända just då uppmärksamheten är färdig att slumra, fram- kasta ett nytt ämne, wäcker han den å nyo, och kan åter hoppas; ty är ej Talaren i tillfälle att dels wäcka, dels i en ordentlig spänning bibehålla uppmärksamheten, blir den förträffligaste predikan intet annat, än en waggång.

Att Vikpredikningar böra afflaffas, emedan de varit bruklige under Catholska tiden, är swårt att begripa. De torde under olika benämningar wa- ra wida äldre, än sjelfwa Catholicismen; men ha- de de ock Catholskt ursprung, borde wäl sådant icke numera anföras till deras nachdel. Eller om wi ur vår Ritus skulle utmönstra allt, hwad som varit eller är brukligt inom nyssnämnde Försam- ling, huru mycket stode då ändtilligen qwar? — Påståendet röjer lika mycken ensidighet, som nyhets- sjuka: det är en nödfalls-inwänning, som kanske bäst wederslägges, då den icke beswaras.

2) Författaren tror, att Vikpredikningar, un- der samma milkor som hittills, eller som nämnde Lagförslag innehåller, böra vara tillätne, i syn- nesket ur följande twenne hufwudsål: det första, att de lemna Talaren förträffliga tillfällen, att från flera olika synpunkter framställa den wigtiga läran: om en christlig beredelse till döden. — Så länge

långe menniskan är i sitt wanliga helsotillstånd (och eljest går hon icke i kyrkan), samt icke alltför owanligt nedtryckt af lifswets elände, ålskar hon ej att höra predikningar, som endast innehålla dödsbetraktelser. Det ligger i naturen hos allt lefwande, att frukta denne förfräckelsens Konung. Sådana betraktelser böra dock ej åsidofättas; men ehuru en del af våra Söndags Evangelier till deras framställande lemna goda anledningar, torde dock, om sådant skall ske med nytta, dertill erfordras en flidlighet, som icke fallit på hwars och ens lott. Erinrar man sig de olika elementer, hwaraf en Församling består; åhörarnes olika åldrar och menniskors olika lifslängd i allmänhet, samt det för menniskonaturen motbudande, som ifrågawarande betraktelser innebära; lärer man wiserligen medgifwa, att, då en medelmåttig Talare skall framställa dem i sina wanliga predikningar, sättes han på ett ganska åfventyrligt prof. — Wid Lifpredikningar deremot äro dessa swårigheter till stor del undanröjde. Åhöraren wäntar då ej annat, än sådana betraktelser, och Talaren kan alltid stödja sina satsar på ett med ny kraft werkande exempel, som ofta genom sin owanlighet bjuder uppmärksamhet. Igenom blotta tillfälligheten har han således wunnit fördelar, dem hans egen flidlighet förgåfwes skulle bemödat sig att ersätta. — På landet ske begräfningar wanligen på Söndagarne före Gudstjensten och wid kyrkan. Till glädje för det religieuse sinnet förrättas de under bön och sång, med ringning och andra heliga iakttagelser, så att wi ej för vår del behöfwa instämna i en
 snillrif

snällrik Författares flagan öfver Reformerta Församlingen, att man der begrafwer öfwen den aftningswårdaste medmenniska på samma sätt som en häst. — Man föreställe sig en af dessa våra landtliga lifbegångelser! Allmogen är samlad wid kyrkan och afbidar Gudstjenstens början: Klockorna ljuda: mången suck blandar sig med de underbart rörande tonerna, och den dödes namn går mun från mun: i detsamma inträder den svartklädda Faran genom porten: åsynen häraf werkar med oemotståndlig kraft: de lätt sinnigaste blickar hejdas; de flygtigaste tankar samlas: begrafningen sker, och man går i kyrkan. War nu den aslidne en af de ålderstigne, den många bland de yngre ålfat och wördat, och de äldre från längre tid tillbaka kände som en aftningswård och trogen stallbroder under lifwets omwexlingar; war det ett barn, som motswarat gränande föräldrars hopp — ett lefwande minne från deras lyckligare dagar och tillika ett stöd för deras ålderdom; war det en maka, som kanske under lifwets präktigaste blomstertid rycktes från den andra; sedde dödsfallet wädligt eller eljest owanligt, så är dock Församlingen beredd att höra betraktelser öfwer dödligheten; ja, ej blott beredd, utan den wäntar med begär att höra dem, i synnerhet om denna wackra sed är, eller nyligen varit bruklig. I sanning synes här en wäl utarbetad Likpredikan vara "ord i sinom tid" och man borde ej kunna tänka sig en lärare, som så litet öfwerwäger sin föreskrift: "håll på i tid och orid" att han skulle med nöjdt sinne lemna, eller hwad som wore än wärre, själf befordra

förlusten af så dyrbara tillfällen att verka på sina åhörare's hjertan.

Det andra skälet, att likpredikningar äro ett gammalt och vackert bruk, som wisserligen aldrig skadat, men möjligen gagnat. — Att någonting bör stonas för sin ålder, är wäl i våra reformationsjuka dagar en farlig sats att yrka. Men om det gäller om reformer i allmänhet, att de ej böra företagas utan med yttersta warsamhet, måtte wäl detta i synnerhet gälla i kyrkofaker. Wisserligen äro så wäl likpredikningar, som mycket annat bland religions bruket, endast menliga inrättningar, men de böra dock icke klippas efter modet för dagen, som våra kläder. Wisserligen har man derföre i vårt l. Fädernesland låtit dylika tilltänkta förändringar mogna under sekler, och derwid haft tillfälle råta mångt förhastadt förslag. Måhända skall man af denna omständighet, såsom ock af de med Konungens höga förtroende hedrade Herrar Committerades tanka, för ifrågawarande vackra sed kunna hoppas det bästa. Man besinne, att förändringar icke äro detsamma, som förbättringar! Ur frågan om förbättringar, så wore det wisserligen härwid nödwändigare att utrota en annan sed, måhända den ohyggligaste, som i vår tid får passera, nemligen de stora och kostsamma begravnings kalasen. Dessa, som på en del ställen urartat till frästeri- och dryckesfester, äro onekligen både i moraliskt och ekonomiskt afseende högst förderflige; men hwad ondt kan det wara deri, att den, som förlovar en kär
ansför-

anförwande, får åga frihet öfwerenskomma med sin själasörjare, att han på dess begravningsdag håller ett särskildt lärotal för den Församling, hwaraf han utgjort en medlem.

Det är endast menniskan, som wisar mer eller mindre aftning för sina aflidna likar. Omöjligt wore wäl icke att wisa, huru spåren hærtill, som redan synas bland wilbarne, blifwa allmer märkbare, efter kulturens stigande grader. Starkare bewefelsegrunder till en sådan wördnad hafwa likwäl wi, som, utom det att wi årst fruktarna måhända af allt hwad som genom menniskö-åtgärd blifwit gjordt för vårt slägtes förädling, tillika åga den höga, wälsignade läran om själens odödlighet och uppståndelsen. Det är därför Christliga lagar stadga, att begravingar skola ske högtidligt, under bön och sång, och såsom en gudelig handling. Men då de stadga detta, och tillika, som hittills sett, öfwerlemnna åt de efterlefswandes religieusa känsla, att, om de så önska, utom denna förestrefna högtidlighet, gå ett steg längre, och låta likpredikan hållas; torde i våra dagar religionskänslan i allmänhet icke åga så hög wärmegrad, att den genom allmänna förbud behöfwer afkylas. Ett godt tecken tycks det emedlertid wara, att den, som antingen helt oföräntligt förlorat en dyrbar anförwande eller ock, genom ett stäligen förmodadt besök af den gamle wäldgåsten, blifwit wäckt ur hwardags-slummern, will i Herrans Helgedom låta göra händelsen lärorik, och under betraktelser, som mana hjertat till Gud,

B 2

låta

låta sina känslor sammansmälta med de öfrige
 Christendoms-Systönens. — Och i hwad fall skul-
 le denna fromma sed kunna stada? — Det enda,
 som synes närma sig till möjlighet, wore, om en
 Zalare, som ägde ett alldeles oinfränkt förtroen-
 de bland sina åhörare, toge sig för, att för hel-
 gon förklara hwar och en, öfwer hwilken han höll
 lifpredikan. Men man öfwerwåge, huru ofta ett
 sådant fall wore att förmoda, hwad stada man
 deraf kunde befara o. s. w., hwarefter resultatet
 wiserligen icke skall blifwa menligt för bruket af
 meranämnde wackra sed.

Hwad nytta så wäl dessa som andra predik-
 ningar åstadkomma, känner den Högste allena.
 Hwad man möjligen kunde hoppas, är till någon
 del widrördt i det föregående. De särskildta, men
 i andra predikningar måhända mindre lämpliga
 betraktelser, hwilka Lifpredikningar lemna Zalaren
 tillfälle att föreställa, lemna rum för den förmo-
 dan, att de kunna medföra nytta. — I öfrigt
 wore önskligt, att någon med bättre sakkännedom
 wille, genom en klarare framställning af detta äm-
 ne, råtta hwad Författaren måhända tänker orik-
 tigt. Sådant skulle måhända mildra den werkli-
 ga sorg, han skall erfara, om det skulle komma
 så långt, att en lag förhöde honom, att efter sin
 förmåga hålla dylika uppbyggelse-tal, då han till-
 äfventyrs derom anmodas.